

JADID MA'RIFATPARVARLIGIDA TA'LIM-TARBIYA TAMOYILLARI

Javharova Nilufar Odiljon qizi,
Qo'qon universiteti o'qituvchisi.

MAQOLA HAQIDA

Qabul qilindi: 12-yanvar 2026-yil

Tasdiqlandi: 15-yanvar 2026-yil

Jurnal soni: 17

Maqola raqami: 79

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v17i1.1668>

KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/ KEYWORDS

jadid pedagogikasi, ta'lim va tarbiya birligi, pedagogik meros, axloqiy tarbiya, jadid maktablari, shaxs kamoloti

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada jadid pedagoglarining ta'lim jarayoniga shaxsning har tomonlama kamolotini ta'minlovchi yaxlit pedagogik tizim sifatida yondashuvi tahlil qilinadi. Ayniqsa, jadid ma'rifatparvarlari tomonidan bilim berish jarayonini axloqiy hamda ma'naviy tarbiya bilan chambarchas bog'liq holda tashkil etish g'oyasi muhim pedagogik tamoyil sifatida talqin etilgani yoritiladi.

Maqolada Abdulla Avloniy, Mahmudxo'ja Behbudiy va Munavvarqori Abdurashidxonovlarning pedagogik merosi tahlil qilinib, ularda ta'lim va tarbiya birligining mohiyati, maqsadi hamda pedagogik ahamiyati ochib beriladi. Shuningdek, jadid maktablari o'quv jarayonining tarbiyaviy yo'nalganligi, o'qituvchi shaxsining tarbiyadagi o'rni hamda ta'lim mazmunining milliy va ma'naviy qadriyatlar asosida boyitilishi ilmiy jihatdan asoslanadi.

Tadqiqotda tarixiy-pedagogik tahlil, qiyosiy va tizimli yondashuv metodlaridan foydalanilgan. Olingan natijalar jadid pedagogikasida ta'lim va tarbiya birligi g'oyasi bugungi ta'lim tizimi uchun ham dolzarb ekanligini ko'rsatadi hamda ushbu pedagogik merosni zamonaviy ta'lim jarayoniga integratsiya qilish imkoniyatlarini aniqlashga xizmat qiladi.

Kirish. XX asr boshlarida Turkiston ijtimoiy-madaniy hayotida yuz bergan jadidchilik harakati milliy uyg'onish, ma'rifat va taraqqiyot g'oyalarini ilgari surgan muhim ijtimoiy-pedagogik hodisa sifatida namoyon bo'ldi. Jadid ma'rifatparvarlari xalqni jaholat va qoloqlikdan chiqarishning asosiy omili sifatida ta'lim-tarbiya tizimini isloh qilishga alohida e'tibor qaratdilar. Ular maktab va madrasalardagi eski usullarni zamonaviy pedagogik qarashlar asosida yangilash, yosh avlodni ilmiy, ma'naviy yetuk va vatanparvar insonlar etib tarbiyalashni o'z faoliyatlarining ustuvor yo'nalishi deb bildilar.

Jadid pedagogikasida ta'lim va tarbiya bir-biridan ajralmas, o'zaro uzviy bog'liq jarayon sifatida talqin etiladi. Jadid pedagoglari nafaqat yosh avlodga ilm berish, balki ularni axloqiy, ma'naviy va milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash masalasiga ham katta ahamiyat berganlar. Shu jihatdan, ularning pedagogik qarashlarida komil insonni shakllantirish g'oyasi markaziy o'rin egallaydi.

Jadid pedagogikasi vakillari, xususan Abdulla Avloniy, Mahmudxo'ja Behbudiy va Munavvarqori Abdurashidxonov o'z asarlarida ta'lim va tarbiya jarayonlarining uzviy bog'liqligini ko'p marotaba ta'kidlaganlar. Ularning fikricha, o'qituvchi shaxsi nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyaviy yo'naltiruvchi sifatida ham faol bo'lishi lozim. Bu esa o'quvchining shaxsiy fazilatlarini, ijtimoiy mas'uliyati va milliy qadriyatlarini o'zlashtirish jarayonini ta'minlaydi. Shu nuqtai nazardan, jadid maktablari dars jarayoni ilmiy bilimlarni o'rgatish bilan bir qatorda, o'quvchilarning axloqiy va ma'naviy rivojlanishiga ham xizmat qilgan.

Bugungi kunda ta'lim tizimi jadal raqamlashtirilmoqda va pedagogik jarayonni tashkil etishning yangi shakllari paydo bo'lmoqda. Shunday sharoitda jadid pedagogikasining ta'lim va tarbiya birligi masalasi nafaqat tarixiy pedagogik meros sifatida, balki zamonaviy ta'lim jarayonini takomillashtirishda ham dolzarb ahamiyat kasb etadi. Shaxsning akademik bilim bilan birga ma'naviy va axloqiy rivojlanishini ta'minlovchi pedagogik yondashuvlar bugungi ta'lim jarayonida ham muhim strategik vazifa sifatida namoyon bo'lmoqda.

Mazkur tadqiqotning maqsadi – jadid pedagogik tafakkurida ta'lim va tarbiya birligi masalasini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilish, uning asosiy pedagogik prinsiplari va zamonaviy ta'lim tizimiga integratsiya qilish imkoniyatlarini aniqlash. Tadqiqot vazifalari sifatida jadid pedagoglarining ta'lim-tarbiya qarashlarini o'rganish, ta'lim va tarbiya birligi kontsepsiyasini tizimli tahlil qilish hamda bugungi pedagogik jarayonlarga tatbiq etish bo'yicha xulosalar ishlab chiqish belgilandi.

Adabiyotlar tahlili. Jadid pedagogikasi juda ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan va hozirda ham bu borada ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Mavzuga oid tadqiqotlarni o'tkazgan J.A.Urumbaev va U.Aleuovlarning ilmiy ishlari hamda "Qoraqalpog'istonning yangi tarixi" kitobida jadid maktabi, jadidchilik harakati borasidagi ishlar haqida ma'lumotlar ko'rsatib o'tilgan. Mustaqillikka erishganimizdan so'ng bir qator ilmiy-tadqiqot ishlari boshlandi. Jadidchilar haqida ko'plab

maqolalar, tadqiqotlar va ilmiy ishlar e'lon qilindi. Xususan, E.Karimov, S.Kosimov, O.Sharafiddinov, Sh.Turdiyev, X.Boltaboev, S.Xolboev, A.Nasriddinov, B.Ergashev, T.Berdiev, N. Karimov, B.Imomov, S.Axmedov, G.Ahmadjonov, Z.Eshmurodovlarning tadqiqotlarida jadidchilik harakatining ma'rifiy, siyosiy va dolzarb yo'nalishlari o'z aksini topa boshladi. Mazkur tadqiqotlarda jadid ma'rifatparvarlarining pedagogik qarashlar sohasi faoliyati faoliyatini turli bosqichlari bo'yicha tahlil qilingan. Mazkur tadqiqotlar o'zining soha faoliyatini turli davrlar va hududlar bo'yicha tarixiylik jihatdan tahlil etilganligi bilan muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda respublikada ta'lim sohasini isloh qilish deganda faqatgina rivojlangan mamlakatlarning ta'lim tizimidan andoza olish olish orqali ta'lim mamlakatlarning ta'lim tizimidan andoza olish olish orqali ta'lim samaradorligiga erishish mumkin deb qaralmoqda. Aslida o'tmishimizga nazar solsak, jadid muttafakkirlarining pedagogik qarashlari, ularning ma'rifat- parvarlik faoliyatlari bugungi ta'lim sohasini chinakam yangicha isloh etish uchun muhim vazifasini bajara oladigan dasturilamal hisoblanadi.¹

Metodologiya. Tadqiqotning nazariy bazasini jadid pedagoglarining asarlari tashkil etadi. Xususan, Abdulla Avloniy, Mahmudxo'ja Behbudiy, Munavvarqori Abdurashidxonov va boshqa jadidlar pedagogik qarashlari asosiy manba sifatida tahlil qilindi. Ularning asarlari, darsliklari va pedagogik maqolalari tadqiqotning tarixiy-pedagogik qismiga asos bo'lib xizmat qildi. Tadqiqot davomida olingan manbalarni tizimli o'rganish va ularni ilmiy kontekstda talqin qilish maqsadida tarixiy-tahliliy yondashuv qo'llanildi. Ushbu yondashuv jadid pedagogik qarashlarini o'tmishdagi ijtimoiy va madaniy kontekst bilan bog'lab, ularning pedagogik g'oyalari va prinsiplarini chuqur anglash imkonini berdi. Ta'lim va tarbiyaning uzviy bog'liqligi, o'qituvchi va o'quvchi faoliyati hamda ta'lim mazmunining ma'naviy qadriyatlar bilan boyitilishi tarixiy manbalar asosida tahlil qilindi.

Shuningdek, tadqiqot qiyosiy-tahliliy yondashuvni ham o'z ichiga oldi. Bu metod jadid pedagogik qarashlari bilan zamonaviy ta'lim konsepsiyalari o'rtasidagi o'xshashlik va farqlarni aniqlashga xizmat qildi. Qiyosiy tahlil yordamida ta'lim va tarbiya birligining bugungi pedagogik jarayonda dolzarbligi va amaliy ahamiyati ilmiy jihatdan asoslandi. Shu orqali tadqiqot nafaqat tarixiy pedagogik merosni yoritdi, balki zamonaviy ta'lim jarayonida shaxs kamoloti va tarbiyani uyg'unlashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga imkon berdi.

Tizimli yondashuv tadqiqotning yana bir muhim jihati bo'ldi. Ta'lim va tarbiya jarayoni murakkab tizim sifatida ko'rib chiqilib, o'quvchi shaxsining intellektual, axloqiy va ma'naviy rivojlanishi, o'qituvchi faoliyati va pedagogik muhit o'zaro bog'liqligi doirasida tahlil qilindi. Shu tarzda ta'lim va tarbiya birligining pedagogik mohiyati va uzviy bog'liqligi tizimli tarzda ochib berildi.

Analitik metod orqali olingan tarixiy va nazariy ma'lumotlar umumlashtirilib, jadid pedagogik qarashlarining ta'lim-tarbiya jarayoniga

¹ Mashhura T., JADID MUTTAFAKKIRLARINING PEDAGOGIK QARASHLARI. Qo'qon universiteti xabarnomasi. 26-iyun 2024-yil. <https://doi.org/10.54613/ku.v11i11.962>

pedagogik, axloqiy va ma'naviy ta'siri tizimli ravishda tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari orqali ta'lim va tarbiya birligini uyg'unlashtirishning prinsiplial va amaliy jihatlari, shuningdek, zamonaviy ta'lim tizimiga tatbiq etish imkoniyatlari ilmiy asoslangan holda aniqlandi.

Shunday qilib, tadqiqot metodologiyasi tarixiy-pedagogik manbalarni chuqur tahlil qilish, jadid pedagogik qarashlarini zamonaviy pedagogik kontekst bilan qiyoslash va ta'lim-tarbiya jarayonini tizimli yondashuv asosida o'rganishga yo'naltirilgan. Ushbu metodologik yondashuv tadqiqotning ilmiy asoslangan, izchil va nazariy jihatdan ishonchli bo'lishini ta'minlaydi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari jadid pedagogik qarashlarida ta'lim va tarbiya jarayonining uzviy birligi masalasini chuqur yoritadi. O'rganilgan manbalar va adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, jadid pedagogikasi shaxsni faqat bilimga ega qilish bilan cheklanmay, uning axloqiy, ma'naviy, intellektual va madaniy kamolotini ham bir butun tizim sifatida rivojlantirishga qaratilgan. Ta'lim va tarbiya birligining bu pedagogik tamoyili nafaqat dars jarayonining mazmunida, balki o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlarda, pedagogik metodlarda va maktab muhitida o'z ifodasini topadi.

Jadid maktablarida dars jarayoni ilmiy bilimlarni o'rgatish bilan bir qatorda axloqiy va ma'naviy tarbiyaga yo'naltirilganligi aniqlandi. O'quvchilarga berilgan bilimlar nafaqat faktik ma'lumotlar bilan cheklanmay, ularni mustaqil fikrlashga, ijtimoiy mas'uliyatni his qilishga va milliy qadriyatlarini anglashga yo'naltirilgan. Shu bilan birga, o'qituvchi shaxsi ta'lim jarayonining markaziy elementiga aylangan bo'lib, u nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyaviy yo'naltiruvchi sifatida ham faol ishtirok etgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'qituvchi shaxsining pedagogik faoliyati shaxs kamoloti jarayonining ajralmas qismi bo'lgan.

Tahlil shuni ham ko'rsatdiki, jadid pedagogik qarashlarida ta'lim va tarbiya birligi bir-birini to'ldiruvchi jarayon sifatida qaraladi. Ta'limning ilmiy-didaktik mazmuni o'quvchining bilim darajasini oshirishga xizmat qilsa, tarbiya esa uning axloqiy, ijtimoiy va madaniy fazilatlarini shakllantiradi. Bu jarayonlar uzviy bog'langan bo'lib, biri ikkinchisiz samarali bo'la olmaydi. Shu tariqa, ta'lim va tarbiya birligi shaxsni jamiyatga mos, axloqiy va intellektual jihatdan barkamol etuvchi pedagogik tizimning asosiy prinsipi sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot davomida shuningdek, jadid pedagogik qarashlarining zamonaviy pedagogik jarayon bilan uyg'unlashish imkoniyatlari ham aniqlangan. Ta'lim va tarbiya birligining bugungi ta'lim tizimida dolzarbligi, ayniqsa, shaxsiy rivojlanish va axloqiy tarbiya masalalarini uyg'unlashtirishda muhimligini ko'rsatadi. O'quvchilarning akademik bilim bilan birga ma'naviy va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish masalasi, jadid pedagogik qarashlaridagi prinsiplial yondashuvlar asosida, zamonaviy pedagogik model va metodlarga tatbiq etilishi mumkinligi aniqlangan.

Shuningdek, tahlil shuni ko'rsatdiki, jadid pedagogik qarashlari asosida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va axloqiy qarorlar qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qilgan. Bu pedagogik yondashuv bugungi ta'lim jarayonida ham innovatsion metodlar va kompetensiyaviy yondashuv bilan uyg'unlashtirilsa, shaxs kamoloti va ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

Umuman olganda, jadid pedagogikasi ta'lim va tarbiya birligini uzviy jarayon sifatida talqin etib, shaxsning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan. Ushbu pedagogik prinsip bugungi pedagogik amaliyotda ham dolzarb bo'lib, o'qituvchi va o'quvchi faoliyatini, ta'lim mazmuni va pedagogik muhitni uyg'unlashtirish orqali ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Muhokama. Jadid pedagogikasi ta'lim va tarbiya jarayonlarini bir butun tizim sifatida talqin qilgan. Bu yondashuvning pedagogik samarasi nafaqat o'quvchilarning bilim darajasida, balki ularning shaxsiy fazilatlarini, axloqiy qobiliyatlarini va ijtimoiy faolligida ham namoyon bo'lgan. Misol sifatida, Abdulla Avloniy maktablarida dars jarayoni nafaqat faktik bilim berish, balki o'quvchilarda vatanparvarlik, hurmat va adolat tamoyillarini shakllantirishga yo'naltirilganligi qayd etilgan. Bu holat ta'lim va tarbiyaning uzviy birligining amaliy namunasini tashkil qiladi.

Yurtboshimiz ta'kidlab o'tganlaridek, mamlakatimizda "Uchinchi Renessansni yigirmanchi asrda ma'rifatparvar jadid bobolarimiz amalga oshirishlari mumkin edi. Nega deganda, bu fidoyi va jonkuyar zotlar butun umrlarini milliy uyg'unlash g'oyasiga bag'ishlab, o'lkani jaholat va qoloqlikdan olib chiqish, millatimizni g'aflet botqog'idan qutqarish uchun bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etganlar va shu yo'lda o'zlarining aziz jonlarini ham qurbon qildilar. Ular "Dunyoda ilmdan boshqa najot yo'q va bo'lmagay" degan hadisi sharifni hayotiy e'tiqod deb bildilar".

Uchinchi Renessansga erishish o'z navbatida, yangi Renessans pedagogikasini yaratishni talab etadi. Bu esa milliy Uyg'unlash pedagogikasi atoqli vakillarining ilmiy-pedagogik, adabiy merosini chuqur o'rganish hamda innovatsiya va tarixiy tajribani uyg'unlashtirishni taqozo qiladi. Milliy Uyg'unlash pedagogikasining asoschilaridan biri Abdulla Avloniydir. Ma'lumki, jadidlarning asosiy maqsadini "Turkistonni faqat ilm-u ma'rifatchiligini ijtimoiy-madaniy, siyosiy-iqtisodiy tanglikdan xalos etadi", degan bosh g'oya tashkil etgan. Ana shu sababli ular o'z qarashlarini xalq ichida keng targ'ib qilish maqsadida ona tilida ta'lim beradigan yangi usul maktablarini ochishgan, maktablar uchun darsliklar yozishgan, gazeta-jurnallar chop ettirishgan, teatr truppalari tashkil qilishgan. Bir so'z bilan aytganda, ta'lim-tarbiya sohasiga innovatsiyalarni joriy etish yo'lida jonbozlik ko'rsatishgan. Mahmudxo'ja Behbudiy, Munavvar qori Abdurashidxonovlarning izdoshi sifatida Abdulla Avloniy jadid ma'rifatchiligini yanada yuqori bosqichga ko'tarish, ilmiy pedagogikani milliy ta'lim-tarbiya qonuniyatlari va tamoyillari bilan boyitish, ta'limning xalqchilligi va ommaviyligiga erishish kabi masalalarga e'tibor qaratganligi yangi Renessans pedagogikasining ustuvor yo'nalishlari bilan hamohangdir.

Abdulla Avloniy 1913-yilda nashr ettirilgan "Turkiy Guliston yoxud axloq" asarida "Pedagogiya", ya'ni bola tarbiyasining fani demakdir", deb bu fanga o'zbek ziyolilari orasida birinchi bo'lib aniq va to'g'ri ta'rif bergan. Olimning fikricha, tarbiya orqali "vujud quvvatlanadi, fikr nurlanadi, axloq go'zallanadi, zehn ravshanlanadi". Shuning uchun u tarbiyani bola tug'ilgan kundan boshlamoq kerakligini uqtiradi. Bolaga badan tarbiyasi, fikr tarbiyasi, axloq tarbiyasi berilib, uni yaxshi xulqlarga o'rgatib, ilmiy qilmoq lozimligini alohida ta'kidlab o'tadi, tarbiyaning inson hayotidagi o'rini yuqori baholaydi hamda o'z asarida pedagogikaning yo'llari va vositalarini ham bayon etadi:

Tug'ub tashlov ila bo'lmas bola, bo'lgay balo sizga,

Vujudi tarbiyat topsa, bo'lur ul rahnamo sizga.

Yangi Renessans pedagogikasining konseptual g'oyalari o'z ifodasini topgan "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"ni amalga oshirishning birinchi bosqichi ham olimning qarashlari bilan hamohangdir: oilalarda (ikki davr asosida: birinchisi – homila davri, ikkinchisi – bola tug'ilganidan uch yoshgacha bo'lgan davr). "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"da tarbiyaga kompetensiyaviy yondashuv masalasi ilgari surilgan. Abdulla Avloniy esa o'z davrida mazkur tushunchani "odat" atamasi orqali quyidagicha talqin qilgan: "Yaxshi va yomon xulqning hammasi sharoit, tarbiya, odatlanish natijasida vujudga keladi. Yaxshi xulqqa ham odat tufayli erishiladi".

Renessans pedagogikasining ustuvor yo'nalishi hisoblangan mahalla va oilaning tarbiyaviy imkoniyatlari to'g'risida ham pedagog olimning qarashlari diqqatga sazovordir. Avloniy ta'kidlab o'tganidek, "Alloh taolo insonlarni asl xilqatda iste'dod va qobiliyatini, yaxshi bilan yomonni, foyda bilan zararni, oq bilan qorani ajratadigan qilib yaratgan. Lekin insondagi bu qobiliyatni kamolga yetkazish tarbiya bilan bo'lur. Qush uyasida ko'rganini qilar".

Renessans pedagogikasi uchun xos sanogen, ya'ni sog'lom fikrlashni rivojlantirish masalasi ham olimning e'tiboridan chetda qolmagan. Uning fikr tarbiyasi haqidagi qarashlari zamonaviy pedagogik-psixologik fanlarda tafakkurning alohida turi sifatida e'tirof etilayotgan sanogen va patogen fikrlashga berilayotgan ta'riflarga har jihatdan mos keladi: "Fikr tarbiyasi eng kerakli, ko'p zamonlardan beri taqdir qilinub kelgan, muallimlarning diqqatlariga suyalgan, vijdonlariga yuklangan muqaddas bir vazifadur... Fikr agar yaxshi tarbiyat topsa, Xanjar, olmosdan bo'lur o'tkur, Fikring oyinasi olursa zang, Ruhi ravshan zamir o'lur, benur". Abdulla Avloniyning ilm-ma'rifat va axloqqa doir fikrlari juda chuqur tahlil va talqinni talab etadi.²

Mahmudxo'ja Behbudiy pedagogik qarashlarida ham shaxs kamoloti va jamiyat taraqqiyoti o'rtasidagi uzviy bog'liqlik ustuvor o'rinni egallagan. U ta'lim mazmunini faqat bilim berishdan iborat emas, balki o'quvchining axloqiy, madaniy va ma'naviy rivojlanishini ham qamrab olishi lozim deb hisoblagan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Behbudiy ta'lim yondashuvi bugungi pedagogik jarayonda ham samarali: masalan, o'quvchilarga biror mavzuni o'rgatish jarayonida ular bilan fikr almashish, muammolarni birgalikda hal qilish va muhokama orqali axloqiy qadriyatlarini mustahkamlash amaliyoti zamonaviy interaktiv metodlarga yaqinlashadi.

Tadqiqot shuningdek, jadid maktablarida o'qituvchi shaxsining pedagogik jarayondagi o'rni muhimligini ham tasdiqladi. O'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyaviy yo'naltiruvchi sifatida faol ishtirok etgan. Masalan, Munavvarqori Abdurashidxonov maktablarida darslar jarayonida o'quvchilarni ijtimoiy mas'uliyat va mehnatsevarlik ruhida

² Xo'jayev B., "Jadid pedagogikasi", "Jadid" gazetasi 2024-yil 5-aprel 15-son.

tarbiyalashga alohida e'tibor qaratilgan. Shu tarzda o'quvchilarda mustaqil fikrlash va ijtimoiy faoliyat ko'nikmalari shakllangan, bu esa ta'lim va tarbiya jarayonining bir-birini to'ldiruvchi xususiyatini aniq ko'rsatadi.

Zamonaviy pedagogik jarayon bilan solishtirganda, jadid pedagogik qarashlari bugungi ta'lim tizimida ham dolzarb ahamiyat kasb etadi. Masalan, hozirgi innovatsion ta'lim metodlarida o'quvchilarni loyiha ishlari orqali bilimga ega qilish bilan birga, ularning ijtimoiy va axloqiy qadriyatlarini shakllantirishga alohida e'tibor qaratiladi. Bu yondashuv aslida jadid maktablarida amalda qo'llanilgan ta'lim-tarbiya birligi prinsipining zamonaviy pedagogik talqini sifatida qaralishi mumkin.

Muhokama shuni ham ko'rsatadiki, ta'lim va tarbiya birligini amalga oshirishda o'qituvchi shaxsiy pedagogik fazilatlarini bilan muhim rol o'ynaydi. Jadid pedagogik qarashlarida o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki namunaviy shaxs, tarbiyaviy yetakchi va yo'naltiruvchi sifatida ko'rilgan. Bugungi kunda ham o'qituvchi pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish orqali ta'lim va tarbiyani uyg'unlashtirishi, shaxsning intellektual va ma'naviy rivojlanishini ta'minlashi mumkin.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, jadid pedagogikasi va zamonaviy pedagogik yondashuvlar orasidagi umumiylik – ta'lim va tarbiyaning uzviy bog'liqligida, pedagogik jarayonni shaxs kamolotini ta'minlovchi butun tizim sifatida tashkil etishda namoyon bo'ladi. Shu asosda, zamonaviy ta'lim jarayonida jadid pedagogik merosni integratsiya qilish o'quvchilarning bilimini oshirish bilan birga, ularning axloqiy, ijtimoiy va madaniy fazilatlarini shakllantirishga xizmat qilishi mumkin.

Prezidentimiz aytganidek: "Umuman, biz jadidchilik harakati, ma'rifatparvar bobolarimiz me'rosini chuqur o'rganishimiz kerak. Bu ma'naviy xazinani qancha ko'p o'rgansak, bugungi kunda ham bizni tashvishga solayotgan juda ko'p savollarga to'g'ri javob topamiz. Bu

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Mashhura T., JADID MUTAFAKKIRLARINING PEDAGOGIK QARASHLARI. Qo'qon universiteti xabarnomasi. 26-iyun 2024-yil. <https://doi.org/10.54613/ku.v11i11.962>
2. Xo'jayev B., "Jadid pedagogikasi", "Jadid" gazetasi 2024-yil 5 - aprel 15-son.
3. "Tarjimon", 1906-yil, 69-son. –B .112.
4. Nilufar, J. (2023). ASHURALI ZOHIRIY "YURT" JURNALINING MATBUOTIMIZ TARAQQIYOTIDAGI ROLI. *World of Philology*, 2(2), 41-45.
5. Nilufar, J. (2022). TIL MILLATNING JON BULOG 'I. *World of Philology*, 1(2), 61-65.
6. Kivunja, C. (2014). Innovative Pedagogies in Higher Education to Become Effective Teachers of 21st Century Skills: Unpacking the

bebaho boyligni qancha faol targ'ib etsak, xalqimiz, ayniqsa, yoshlarimiz bugungi tinch va erkin hayotning qadrini anglab yetadi"³.

Xulosa. Jadid pedagogikasi ta'lim va tarbiya jarayonlarini uzviy birlik sifatida qarash orqali shaxsning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan. Jadid pedagogik qarashlarida ta'lim va tarbiya birligi o'quvchining bilim olish, mustaqil fikrlash, ijtimoiy mas'uliyatni anglash hamda axloqiy va ma'naviy qadriyatlarini shakllantirishni bir butun tizim sifatida uyg'unlashtiradi. Tadqiqot davomida o'rganilgan manbalar shuni ko'rsatdiki, jadid maktablarida ta'lim va tarbiya jarayoni ilmiy-didaktik va ma'naviy yo'nalishlarni uzviy birlashtirib, shaxs kamolotini ta'minlashga xizmat qilgan. Misol sifatida, Abdulla Avloniy va Mahmudxo'ja Behbudiy maktablarida o'quvchilarga bilim berish bilan birga ularni ijtimoiy mas'uliyat va vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga alohida e'tibor qaratilgani qayd etilgan.

Jadid pedagogik merosini zamonaviy ta'lim tizimiga integratsiya qilish nafaqat tarixiy pedagogik qadriyatlarni saqlash, balki bugungi ta'lim jarayonida shaxsni har tomonlama rivojlantirish va axloqiy, ijtimoiy, madaniy fazilatlarini shakllantirishga xizmat qiladi. Misol sifatida, zamonaviy innovatsion va interaktiv metodlarda o'quvchilarni loyiha ishlari, muammoli vazifalar va guruh muhokamalarini orqali bilimga ega qilish bilan birga ularning ijtimoiy mas'uliyat va axloqiy qadriyatlarini mustahkamlashga qaratilgan amaliyotlar jadid maktablaridagi pedagogik yondashuv bilan uyg'unlashadi.

Xulosa qilib aytganda, jadid pedagogikasi ta'lim va tarbiyani uzviy birlik sifatida talqin etgan holda shaxsni har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan pedagogik tizim yaratgan. Bu pedagogik yondashuv bugungi kunda ham dolzarb bo'lib, shaxsning bilim, axloqiy va ma'naviy kamolotini ta'minlashga xizmat qiladi hamda pedagogik amaliyot uchun mustahkam ilmiy asos yaratadi.

Learning and Innovations Skills Domain of the New Learning Paradigm. *International Journal of Higher Education*, 3(4), 37-48.

7. Yigitaliyevich, Akbarov U., and Isaboyeva Dilyoraxon. "Some Educational Case Assignments That Are Used to Teach Subjects of Elements of Functional Analysis." *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, vol. 10, no. 12, 23 Dec. 2022, pp. 1288-1297.

8. Savignon, S. J. (2018). *Communicative Competence: Theory and Classroom Practice*. New York: McGraw-Hill.

9. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. *Applied Linguistics*, 1(1), 1-47.

³ "Tarjimon", 1906-yil, 69-son. –B .112.